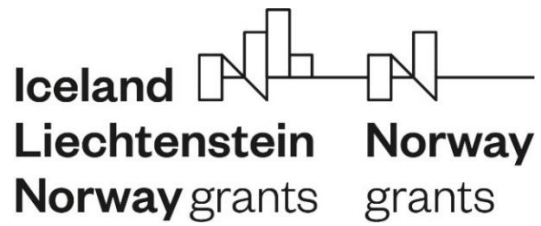

LATVIJAS REPUBLIKAS
TIESĪBSARGS

Nacionālo cilvēktiesību institūciju loma Eiropas Savienības fondu ieviešanas atbilstībā pamattiesībām: Latvijas situācija

Ziņojumu sagatavo Latvijas Republikas Tiesībsarga birojs, piedaloties reģionālajā projektā, ko finansē EEZ un Norvēģijas granti

Projekta nosaukums: Atbalsts nacionālajām cilvēktiesību iestādēm pamattiesību un tiesiskuma aspektu uzraudzībā (Nr. 2018-1-1440)

Autores: Mg.iur. , Mg.sc. soc. Anete Ilves

**Nacionālo cilvēktiesību institūciju loma Eiropas Savienības fondu ieviešanas atbilstībā
pamattiesībām: Latvijas situācija**

Izmantotie saīsinājumi un termini

CFLA	Centrālā finanšu un līgumu aģentūra
ES	Eiropas Savienība
EM	Ekonomikas ministrija
FM	Finanšu ministrija
HP	horizontālais princips
IeM	Iekšlietu ministrija
IZM	Izglītības un zinātnes ministrija
KNR	Eiropas Parlamenta un Padomes Regulas (ES) 2021/1060 (2021.gada 24.jūnijs), ar ko paredz kopīgus noteikumus par Eiropas Reģionālās attīstības fondu, Eiropas Sociālo fondu Plus, Kohēzijas fondu, Taisnīgas pārkārtošanās fondu un Eiropas Jūrlietu, zvejniecības un akvakultūras fondu un finanšu noteikumus attiecībā uz tiem un uz Patvēruma, migrācijas un integrācijas fondu, Iekšējās drošības fondu un Finansiāla atbalsta instrumentu robežu pārvaldībai un vīzu politikai
KM	Kultūras ministrija
LM	Labklājības ministrija
NVO	Nevalstiskā organizācija
Regula Nr.1303/2013	Eiropas Parlamenta un Padomes Regulas (ES) Nr. 1303/2013 (2013. gada 17. decembris), ar ko paredz kopīgus noteikumus par Eiropas Reģionālās attīstības fondu, Eiropas Sociālo fondu, Kohēzijas fondu, Eiropas Lauksaimniecības fondu lauku attīstībai un Eiropas Jūrlietu un zivsaimniecības fondu un vispārīgus noteikumus par Eiropas Reģionālās attīstības fondu, Eiropas Sociālo fondu, Kohēzijas fondu un Eiropas Jūrlietu un zivsaimniecības fondu un atceļ Padomes Regulu (EK) Nr. 1083/2006
SAM	Specifiskais atbalsta mērķis
SI	Sadarbības iestāde
SM	Satiksmes ministrija
TM	Tieslietu ministrija
VARAM	Vides aizsardzības un reģionālās attīstības ministrija
VI	HP "Vienlīdzība, iekļaušana, nediskriminācija un pamattiesību ievērošana"
VM	Veselības ministrija
VK	Valsts kanceleja
ZM	Zemkopības ministrija

Saturs

Ievads	4
1. ES fondu ieviešana: izaicinājumi un iespējas pamattiesību nodrošināšanā	6
1.1. ES fondu vadība: institucionālā struktūra	6
1.2. ES fondu vadība: HP VI projektu ietvaros	10
2. Nacionālo cilvēktiesību institūciju loma, nodrošinot pamattiesības ES fondu īstenošanā	11
3. Svarīgākie aspekti situācijas uzlabošanai	20
4. Secinājumi.....	22
Pielikums Nr.1 "Interviju jautājumi NVO par uzraudzības komitejas efektivitāti".....	24
Pielikums Nr.2 "Aptaujas jautājumi ES fondu uzraudzības struktūrā esošās valsts institūcijām"	25
Pielikums Nr. 3 "Diskusija ar ES fondu uzraudzības	26
struktūrā esošajām valsts institūcijām".....	26

Ievads

Regulas Nr.1303/2013 5.pants un 48.pants¹ noteic valsts un dažādu jomu pārstāvjus, kuriem ir jābūt iekļautiem ES fondu uzraugošajās struktūrās nacionālo dalībvalstu līmenī. Konkrētajā gadījumā ir noteikts izveidot uzraudzības komiteju, tās sastāvā iekļaujot “attiecīgās struktūras, kas pārstāv pilsonisko sabiedrību, cita starpā vides partnerus, nevalstiskās organizācijas un struktūras, kuras ir atbildīgas par sociālās iekļaušanas, dzimumu līdztiesības un nediskriminācijas veicināšanu.”² Tāpat KNR 8.pants un 38.pants paredz izveidot analogu uzraudzības komiteju ar līdzīgu sastāvu.³ Papildus norādāms, ka Eiropas Komisija aicina dalībvalstis uzraudzības komitejās iekļaut pamattiesību struktūras.⁴ Latvijā šāda pamattiesību struktūra, kas aizsargā un sekmē cilvēktiesību īstenošanu, ir tiesībsargs.⁵

Latvijas Republikas Finanšu ministrija 2021.gada beigās aicināja tiesībsargu piedalīties ES fondu uzraudzības komitejā, tomēr tiesībsargs nepiekrita. Vienlaikus ir norādāms, ka tiesībsarga praksē ir parādījušās lietas par iespējamiem diskriminācijas aizlieguma pārkāpumiem ES fondu īstenošanā. Šie pārkāpumi atklājas gan konkrētu projektu ieviešanā, gan programmu izstrādē. Tāpat šie pārkāpumi attiecas uz dažādiem diskriminācijas pamatiem, piemēram, gan dzimumu, gan invaliditāti.

Līdz ar to šī **ziņojuma mērķis** ir izpētīt faktisko situāciju par ES struktūrfondu ieviešanu un uzraudzību Latvijā cilvēktiesību, īpaši diskriminācijas aizlieguma, kontekstā.

Atbilstoši Regulai Nr.1303/2013 un KNR Latvijā ir pieejams finansējums vairāku ES fondu ietvaros. To administrēšanas vadība ir sadalīta starp FM un ZM. Šajā izpētē tiks uzmanība veltīta FM pārraudzībā esošajiem ES fondiem, jo FM administrē vairumu no ES fondiem. ZM fondu administrētie ES fondi (Eiropas Lauksaimniecības Fonda lauku attīstībai un Eiropas Jūrlietu un zivsaimniecības fonds) šajā izpētē netiks analizēti izpētes ierobežotā apjoma dēļ. Šajā pētījumā netiks aplūkotas citas Latvijā darbojošās programmas, kur ir iespējams saņemt atbalstu divu, trīs valstu vai reģionālās sadarbības ietvaros.⁶ Minētās programmas ir izslēgtas no analīzes, jo tās netiek īstenotas ES struktūrfondu ietvaros.

Faktiskās situācijas izpēte ir veidota kā teorētiskā izpēte, kurā tika izmantoti ES un nacionālie normatīvie akti, kas regulē ES fondu izmantošanu.

Papildus tika izmantotas šādas **metodes**:

¹ [Eiropas Parlamenta un Padomes regula \(ES\) Nr. 1303/2013](#) (2013. gada 17. decembris), ar ko paredz kopīgus noteikumus par Eiropas Reģionālās attīstības fondu, Eiropas Sociālo fondu, Kohēzijas fondu, Eiropas Lauksaimniecības fondu lauku attīstībai un Eiropas Jūrlietu un zivsaimniecības fondu un vispārīgus noteikumus par Eiropas Reģionālās attīstības fondu, Eiropas Sociālo fondu, Kohēzijas fondu un Eiropas Jūrlietu un zivsaimniecības fondu un atceļ Padomes Regulu (EK) Nr. 1083/2006, 20.12.2013, L 347/320

² [Turpat](#)

³ [Eiropas Parlamenta un Padomes Regulas \(ES\) 2021/1060](#) (2021. gada 24. jūnijs), ar ko paredz kopīgus noteikumus par Eiropas Reģionālās attīstības fondu, Eiropas Sociālo fondu Plus, Kohēzijas fondu, Taisnīgas pārkārtošanās fondu un Eiropas Jūrlietu, zvejniecības un akvakultūras fondu un finanšu noteikumus attiecībā uz tiem un uz Patvēruma, migrācijas un integrācijas fondu, Iekšējās drošības fondu un Finanšiāla atbalsta instrumentu robežu pārvaldībai un vīzu politikai. 30.06.2021., L L 231/159.

⁴ [Komisijas paziņojums Eiropas parlamentam, padomei, eiropas ekonomikas un sociālo lietu komitejai un reģionu komitejai. Stratēģija, lai stiprinātu Pamattiesību hartas piemērošanu ES](#). Briselē 2.12.2020, COM (2020) 711

⁵ [Tiesībsarga likums](#). Pieņemts 06.04.2006, stājas spēkā 01.01.2007., 1.pants

⁶ [Eiropas Savienības fondi](#).

a) intervijas ar nevalstisko organizāciju pārstāvjiem – intervijas kā metode tika izvēlēta, lai iegūtu detalizētāku informāciju par to, kā un cik efektīvi darbojas ES fondu uzraudzības un ieviešanas mehānisms Latvijā NVO skatījumā. Tika intervētas četras NVO laika posmā no 2023.gada 10.līdz 14.februārim.Intervijas notika ar to NVO pārstāvjiem, kas darbojas cilvēktiesību jomā, un kuri ir iekļauti uzraudzības komitejā. NVO nosaukumi šajā izpētē netiks identificēti, jo NVO vēlējās saglabāt anonimitāti. Katra NVO tika intervēta atsevišķi. Intervijas tika organizētas tiešsaistē. Intervijas tika ierakstītas. Interviju jautājumi ir pieejami pielikumā Nr. 1.

b) valsts institūciju aptauja - aptauja kā metode tika izvēlēta, lai iegūtu rakstveida informāciju par iepriekšējā un esošā plānošanas perioda situāciju ES fondu uzraudzībā, liekot uzsvāru uz HP VI. Aptaujātas tika ES fondu uzraudzības struktūrā esošās valsts institūcijas – FM, EM, IeM, IZM, KM, LM, SM, TM, VK, VM, VARAM, ZM, CFLA. Aptauja notika laika posmā no 2023.gada 10.-24.februārim. Aptaujas jautājumi ir pielikumā Nr.2.

c) diskusija ar ES fondu uzraudzības struktūrā iesaistītajām valsts institūcijām - diskusija kā metode tika izvēlēta, lai precizētu un papildinātu aptaujā iegūto informāciju. Diskusija notika 2023.gada 20.februārī. Diskusijā piedalījās – FM, TM, ZM, CFLA, VM, LM, IZM, VK, EM. Diskusija tika organizēta tiešsaistē. Diskusija tika ierakstīta. Diskusijas jautājumi ir pielikumā Nr.3.

Faktiskās situācijas izpētes laika posms ir ES budžeta plānošanas periods no 2014.-2020.gadam (turpmāk – iepriekšējais plānošanas periods) un ES budžeta plānošanas periods no 2021.-2027.gadam (turpmāk – esošais plānošanas periods). Iepriekšējais plānošanas periods tika izvēlēts, jo tas ir lielākoties noslēdzies, līdz ar to var izdarīt konkrētus secinājumus par iesaistīto institūciju darbību minētajā laika posmā. Savukārt abu plānošanas periodu salīdzinājumā var redzēt izmaiņas, kas ir notikušas.

Faktiskās situācijas saturs ir veidots atbilstoši Eiropas Pamattiesību aģentūras izstrādātajām vadlīnijām.

1. ES fondu ieviešana: izaicinājumi un iespējas pamattiesību nodrošināšanā

1.1. ES fondu vadība: institucionālā struktūra

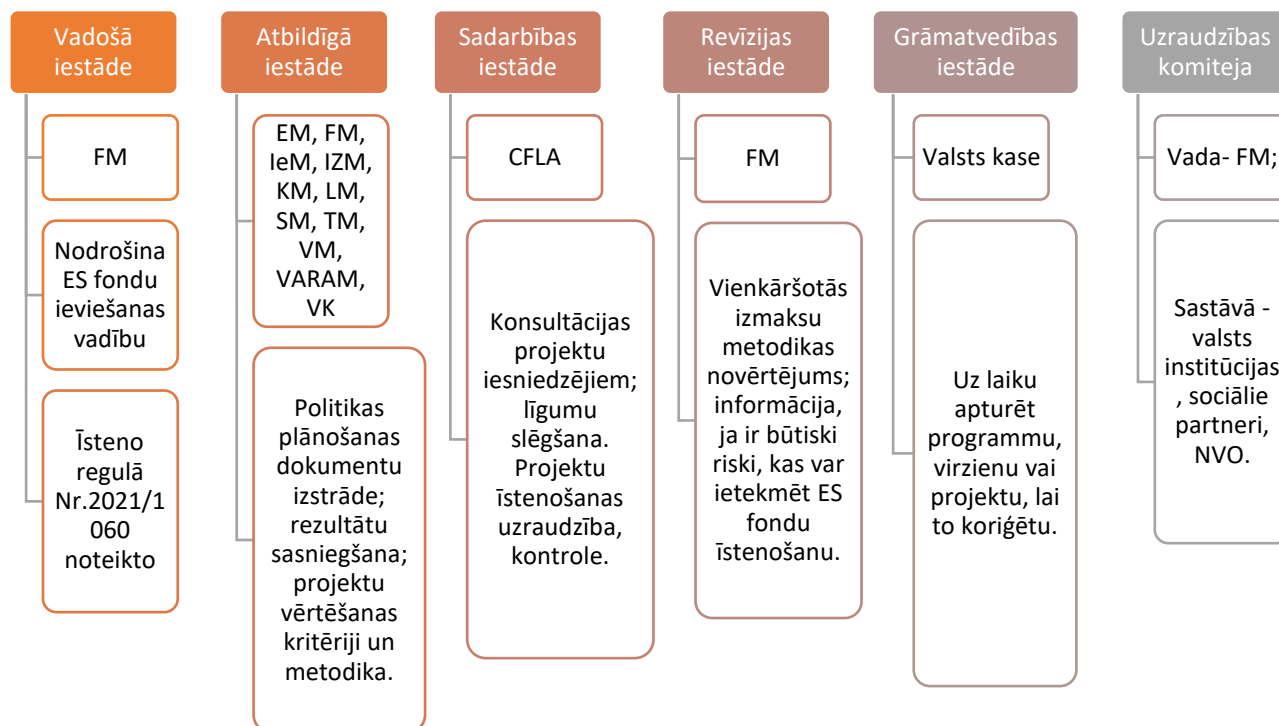
Saskaņā ar KNR 7., 8. un 9.pantu, dalībvalstis izveido sistēmu (institucionālo un organizatorisko) ES fondu vadībā, kur ir ietverta:

- partnerība ar struktūrām, kas veicina pamattiesības;
- HP īstenošana, ievērojot šādus diskriminācijas kritērijus – dzimums, invaliditāte, rase vai etniskā piederība, reliģiskā vai cita pārliecība, vecums un seksuālā orientācija;
- iepriekš minēto aspektu īstenošana programmu sagatavošanā, īstenošanā, uzraudzībā, ziņojumu izstrādē un novērtēšanā.⁷

Līdz ar to ir nepieciešams izvērtēt, vai un kā šāda sistēma ir izveidota Latvijā.

Latvijā ES fondu vadību dalītās pārvaldības⁸ ietvaros, pamatojoties uz Regulu Nr.1303/2013 un KNR, galvenokārt, īsteno FM.⁹ Esošajā plānošanas periodā, līdzīgi kā iepriekšējā, ES fondu vadībā esošās iestādes ir sagrupētas sešās¹⁰ grupās (attēls Nr.1):

Attēls Nr.1 “ES fondu vadība Latvijā”

⁷ [Eiropas Parlamenta un Padomes Regulas \(ES\) 2021/1060](#) (2021.gada 24.jūnijs), ar ko paredz kopīgus noteikumus par Eiropas Reģionālās attīstības fondu, Eiropas Sociālo fondu Plus, Kohēzijas fondu, Taisnīgas pārkārtošanās fondu un Eiropas Jūrlietu, zvejniecības un akvakultūras fondu un finanšu noteikumus attiecībā uz tiem un uz Patvēruma, migrācijas un integrācijas fondu, Iekšējās drošības fondu un Finansiāla atbalsta instrumentu robežu pārvaldībai un vīzu politikai. 30.06.2021., L 231/159.

⁸ [Eiropas Savienības finansējums, dotācijas un subsīdijas](#)

⁹ [Latvijas Republikas Finanšu ministrija. 2022. Eiropas Savienības kohēzijas politikas programma 2021.-2027.gadam. Eiropas Reģionālās attīstības fonds. Kohēzijas fonds, Eiropas Sociālais fonds Plus, Taisnīgas pārkārtošanās fonds](#)

¹⁰ [Eiropas Savienības fondu 2021.-2027.gada plānošanas perioda vadības likums](#). 9. panta pirmā daļa. Pieņemts 07.04.2022, stājas spēkā 04.05.2022

Salīdzinot ar iepriekšējo¹¹ plānošanas periodu, būtiskas izmaiņas nacionālajā ES fondu ieviešanas vadības struktūrā nav notikušas. FM ir saglabājusi vadošās iestādes funkcijas abos plānošanas periodos, papildus tā ir kļuvusi arī par atbildīgo iestādi un vada arī uzraudzības komiteju. Atbildīgo institūciju skaits esošajā plānošanas periodā ir mainījies, bet tam nav būtiska nozīme šī izvērtējuma ietvaros.

Uzraudzības komitejai ir pievēršama īpaša uzmanība. Tās izveidi, dalībnieku sastāvu un funkcijas noteica gan Regula Nr. 1303/2013, gan KNR. Esošajā plānošanas periodā uzraudzības komitejā ir iekļauti 66¹² dalībnieki, kas ir vairāk kā iepriekšējā plānošanas periodā (52)¹³. Uzraudzības komitejas dalībniekus var iedalīt šādās kategorijās: valsts iestādes (27 pārstāvji); pašvaldības (4 pārstāvji); akadēmiskā joma (3 pārstāvji); nevalstiskais sektors (29), no tiem 4, kas pārstāv diskriminācijas riskam pakļauto iedzīvotāju grupas; citi sociālie partneri (3 pārstāvji). Uzraudzības komitejā ir iekļauti arī pārstāvji no ministrijām, kas ir atbildīgi par HP VI realizēšanu. Atšķirībā no iepriekšējā plānošanas perioda, esošajā plānošanas periodā viena pārstāvja vietā ir divu ministriju pārstāvji (kopā 2 pārstāvji), kas atbild par HP VI koordināciju, kā arī esošajā plānošanas periodā uzraudzības komitejā papildus ir iekļauta dzimumu līdztiesību pārstāvoša organizācija. Lai arī pēc būtības uzraudzības komiteja ir centralizēta, tomēr tā iekļauj visu pārvaldes līmeņu un sociālo partneru pārstāvjus. Uzraudzības komitejai ir apakškomitejas. Iepriekšējā plānošanas periodā tādas bija astoņas.¹⁴ Esošā plānošanas periodā ir sešas apakškomitejas, kas izveidotas atbilstoši politikas mērķiem, t.i., “Viedāka Eiropa”, “Zaļāka Eiropa” utt.¹⁵

Papildus ir norādāms, ka gan iepriekšējā, gan esošā plānošanas periodā ir izstrādātas HP VI vadlīnijas (2021-2027)¹⁶ (turpmāk – Vadlīnijas). Esošā plānošanas perioda Vadlīnijas ietver arī ES Pamattiesību hartas principus.¹⁷ Iepriekšējā plānošanas periodā ES fondu vadībā iesaistītās valsts institūcijas tika apmācītas par HP VI, pamatojoties uz Vadlīnijām. Tāpat šādas apmācības ir plānotas esošajā plānošanas periodā.

Vadlīnijas noteic, ka HP ietekme uz darbības virzieniem, programmām un projektiem ir tieša, netieša un tai nav ietekmes, kā arī paredz punktu skaitu projektu vērtēšanai katrā no šīm kategorijām. Tas nozīmē, ka atsevišķos gadījumos ir iespējams projektu noraidīt vai aicināt to precizēt, ja tas neatbilst nediskriminācijas principam.

Vadlīnijās norādītais HP VI ir ietverts arī projektu pieteikumu veidlapās (3.nodaļa)¹⁸, kā arī, izstrādājot tiesību aktus, to projektu sākotnējās ietekmes izvērtēšanā (anotācija) ir prasība iekļaut informāciju par

¹¹ [Eiropas Savienības struktūrfondu un Kohēzijas fonda 2014.-2020.gada plānošanas perioda vadības likums](#). 9. panta pirmā daļa. Pieņemts 03.07.2014, stājas spēkā 11.07.2012.

¹² [Ministru kabineta 2022.gada 15.novembra rīkojums Nr. 825 “Par Eiropas Savienības fondu 2021.-2027gada plānošanas perioda uzraudzības komitejas sastāvu”](#)

¹³ Ministru kabineta 2014. gada 21. novembra rīkojums Nr. 661 [“Par Eiropas Savienības struktūrfondu un Kohēzijas fonda 2014.-2020.gada plānošanas perioda uzraudzības komitejas sastāvu”](#) 1.punkts. Pieņemts 21.11.2014, stājas spēkā 21.11.2014.

¹⁴ [ES fondi. Uzraudzības komiteja](#)

¹⁵ [ES struktūrfondi. Uzraudzības komiteja 2021.-2027. gadam](#)

¹⁶ Labklājības ministrija. [Horizontālais princips “Vienlīdzība, ieklausana, nediskriminācija un pamattiesību ievērošana” vadlīnijas īstenošanai un uzraudzībai \(2021.-2027\)](#)

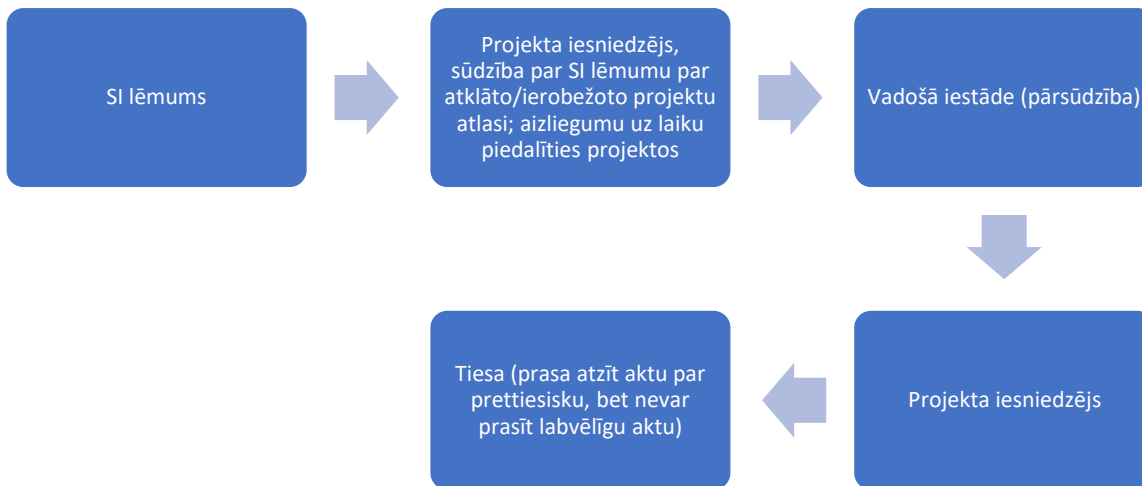
¹⁷ Turpat

¹⁸ [Ministru kabineta 2014.gada 16.decembra noteikumi Nr.784 “Kārtība, kādā Eiropas Savienības struktūrfondu un Kohēzijas fonda vadībā iesaistītās institūcijas nodrošina plānošanas dokumentu sagatavošanu un šo fondu ieviešanu 2014.-2020.gada plānošanas periodā”](#) 1. pielikums

ietekmi uz cilvēktiesībām, dzimumu līdztiesību, personu ar invaliditāti vienlīdzīgām iespējām un tiesībām.¹⁹

Ņemot vērā, ka HP VI ir attiecināms uz visu ES fondu vadības procesu, un jebkurā tā daļā var būt strīdi starp iesaistītajām pusēm, ir svarīgi aplūkot arī strīdu risināšanas kārtību.²⁰ Grafikā Nr.2 ir attēlots strīdu risināšanas process, ja strīds ir par lēmumu, kas pieņemts attiecībā uz dalību projektā, savukārt grafikā Nr.3 ir attēlots veids, kā var risināt strīdus, pēc tam, kad līgums starp pusēm jau ir parakstīts.

Grafiks Nr.2 “Strīdu risināšanas process pirms līguma noslēgšanas”

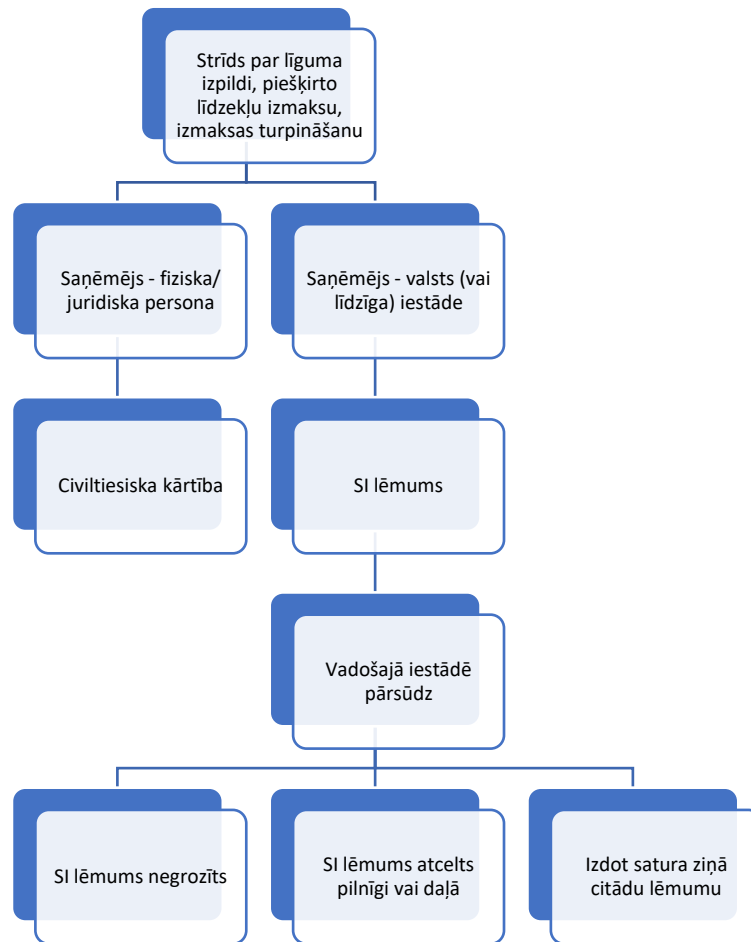

Grafiks Nr. 3 “Strīdu risināšana pēc līguma noslēgšanas”

¹⁹ [Ministru kabineta 2021.gada 7.septembra noteikumi Nr.617 “Tiesību akta projekta sākotnējais ietekmes izvērtēšanas kārtība”](#) Pieejams: < >

²⁰ [Eiropas Savienības fondu 2021.—2027. gada plānošanas perioda vadības likums](#), 27. pants. Pieņemts 07.04.2022, stājas spēkā 04.05.2022.

Izvērtējot institucionālo sistēmu, var secināt, ka uzraudzības komitejā darbojas vairākas NVO, kas pārstāv diskriminācijas riskam pakļauto iedzīvotāju grupas; ir izstrādātas Vadlīnijas par HP VI; projektu pieteikumu veidlapās ir atsevišķa sadaļa par HP VI; iesaistītās valsts institūcijas tiek apmācītas par HP VI; ex ante ziņojumos (anotācijās) ir nosacījums iekļaut informāciju par tiesību akta ietekmi uz cilvēktiesībām un HP VI. Pašreizējā procesa ietvaros ir paredzēta strīdus risināšana starp projekta/ līguma pusēm vai potenciālajām pusēm. Nav iespējams trešajām personām iesaistīties procesā, ja tās uzskata, ka realizētais projekts neatbilst pamattiesībām. Šajā gadījumā trešā persona var vērsties pie tiesībsarga, pamatojoties uz Tiesībsarga likuma 11.pantā un 12.pantā noteikto vispārējo kārtību par jebkāda veida diskriminācijas novēršanu, cilvēktiesību aizsardzību un labas pārvaldības principa ievērošanu.

1.2. ES fondu vadība: HP VI projektu ietvaros

Situācijas izpētē tika aplūkoti Eiropas Sociālā fonda (tagad Eiropas Sociālā plus fonda) projekti, jo minētais fonds liek lielu uzsvāru uz investīcijām cilvēkos, īpaši uzsvērot nodarbinātību, sociālo un izglītības politiku, kā arī atbalstos strukturālās reformas šajās jomās.²¹ Šīs ir jomas, ar kurām tiesībsargs strādā visvairāk, līdz ar to bija nepieciešams aplūkot aktivitātes minētā fonda ietvaros.

Saskaņā ar Latvijas nacionālajā ES projektu datu bāzē norādīto laika periodā no 2014.-2020.gadam ir apstiprināti 333 ESF projekti, no tiem 140 ir norādīti kā noslēgušies un 193 kā vēl aktīvi. Šīs izpētes ietvaros tika aplūkoti noslēgušies projekti (140).²² No tiem 70 projekti piemin dažādas diskriminācijas riskam pakļautās grupas. Visvairāk no projektiem attiecas uz personām ar invaliditāti un bērniem ar invaliditāti. Tāpat tiek minēti jaunieši, seniori, ārvalstnieki, maznodrošinātie, trūcīgās personas, kā arī personas, kas dzīvo teritoriāli nošķirti.

Ir jānorāda, ka datu bāzē sniegtā informācija nav detalizēta, līdz ar to nav iespējams tieši secināt, vai un kā konkrētu grupu tiesības ir tikušas nodrošinātas. To pašu diskusijā norādīja valsts iestāžu pārstāvji, uzsvērot, ka datu bāzē ir vispārīga, nevis detalizēta informācija par projektiem, līdz ar to, visticamāk, informācija par to, kā tieši tiek nodrošinātas pamattiesības var nebūt arī norādīta.²³ Detalizētāku informāciju nebija iespējams iegūt arī no Eiropas Komisijas apstiprinātās darbības programmas "Izaugsme un nodarbinātība."²⁴

Kopumā noslēgušies ESF projekti attiecās uz izglītību, sociālo rehabilitāciju (tai skaitā dienas centriem), veselības veicināšanas pasākumiem, dažādiem tehniskajiem noteikumiem ES fondu ieviešanā (piemēram, informēšanas pasākumiem), neliela daļa skāra nodarbinātību.

Īsumā izvērtējot projektus atbilstoši Vadlīnijās noteiktajām ietekmēm – tieša, netieša, nav ietekmes – var secināt, ka projekti ar tiešu ietekmi uz konkrētām mērķgrupām ietver skaidrāku un detalizētāku informāciju par diskriminācijas riskam pakļauto iedzīvotāju tiesību nodrošināšanu. Netiešās ietekmes projektos informācija par HP VI ir vispārīgāka, bet tas var būt skaidrojams ar plašāku mērķgrupu. Vienlaikus bija projekti, kuru apraksts radīja šaubas par to, cik ļoti projekta veidotāji izprot HP VI. Savukārt projektos, kuriem nav ietekmes uz HP VI, attiecīgi šī informācija netika norādīta. Papildus radās jautājums, vai valsts institūcijas pieprasot finansējumu par tehnisko palīdzību, piemēram, ES fondu publicitātes pasākumiem, īsteno HP VI vai uzskata, ka HP VI nav ietekmes uz šiem pasākumiem. Diskusijā tika norādīts, ka publicitātes pasākumu pieejamībai (informācijas sniegšanai alternatīvajos veidos un formātos, lai nodrošinātu personu ar invaliditāti tiesības) tiks pievērsta lielāka uzmanība esošajā plānošanas periodā.²⁵

Līdz ar to, ja tiek izvērtēti projekti, visvairāk uzmanības HP VI aspektā būtu jāpievērš netiešās ietekmes un bez ietekmes projektiem, kā arī tehniskās palīdzības projektiem.

²¹ [European Commission. European Social Plus fund](#)

²² [Eiropas Savienība. Eiropas Savienības struktūrfondi un Kohēzijas fonds.](#)

²³ Diskusija par ES fondu vadību ar valsts institūciju pārstāvjiem. 20.02.2023.

²⁴ Finanšu ministrija. [Darbības programma "Izaugsme un nodarbinātība." 2014. gads](#)

²⁵ Diskusija par ES fondu vadību ar valsts institūciju pārstāvjiem. 20.02.2023.

2. Nacionālo cilvēktiesību institūciju loma, nodrošinot pamattiesības ES fondu īstenošanā

Saskaņā ar Tiesībsarga likuma 11.pantu tiesībsargs veicina un sekmē cilvēktiesību aizsardzību, vienlīdzīgas attieksmes principa ievērošanu, jebkāda veida diskriminācijas novēršanu, kā arī labas pārvaldes principa ievērošanu valsts pārvaldē. Šo funkciju ietvaros tiesībsargs darbojas šādos virzienos – izskata sūdzības; veic sabiedrības informēšanu; sniedz ieteikumus atbildīgajām iestādēm par tiesību aktu izdošanu vai grozīšanu; iesniedz pieteikumus tiesā; veic pētījumus; apmeklē slēgta tipa iestādes bez speciālas atļaujas. Līdz ar to tiesībsargam nepastāv ierobežojumi normatīvo aktu līmenī, lai varētu piedalīties kādā no ES fondu vadības posmiem.

Tomēr ir nepieciešams izvērtēt iesaistes lietderību, izvērtējot esošo institucionālo struktūru, kā arī strīdu risināšanas kārtību. Līdz ar to, turpmāk tekstā tiks veikta analīze par tiesībsarga iespējamo iesaisti šādos ar ES fondu vadību saistītās procesa sastāvdaļās atbilstoši tiesībsarga funkcijām, izmantojot NVO intervijās un diskusijā ar valsts institūcijām iegūto informāciju (skatīt tabula Nr.4):

Tabula Nr.4 "Tiesībsarga iespējamā iesaiste ES fondu vadībā atbilstoši normatīvajam regulējumam"

Nr.	ES fondu vadības procesa sastāvdaļa	Atbilstība KNR
1	uzraudzības komiteja	Partnerība ar struktūrām, kas veicina pamattiesības (5, 48.pants)
2	Vadlīnijas par HP VI	HP īstenošana, ievērojot šādus diskriminācijas kritērijus – dzimums, invaliditāte, rase vai etniskā piederība, reliģiskā vai cita pārliecība, vecums un seksuālā orientācija (7.pants, 1.pielikums)
3	atbilstošo institūciju mācības par HP VI	HP īstenošana, ievērojot šādus diskriminācijas kritērijus – dzimums, invaliditāte, rase vai etniskā piederība, reliģiskā vai cita pārliecība, vecums un seksuālā orientācija (7.pants)
4	HP VI praksē un strīdi par konkrētiem projektiem un darbības virzieniem, kur prima facie ²⁶ nediskriminācijas princips nav ievērots	Iepriekš minēto aspektu īstenošana programmu sagatavošanā, īstenošanā, uzraudzībā, ziņojumu izstrādē un novērtēšanā. (7.pants)

[1] Uzraudzības komiteja - saskaņā ar iepriekš norādīto, Latvijā uzraudzības komiteja ir izveidota atbilstoši KNR prasībām par sabiedrības grupām, kuras ir jāiekļauj minētajā struktūrā, tai skaitā par NVO sektoru, kas pārstāv dažādas diskriminācijas riskam pakļautās grupas. Ir jāuzsver, ka uzraudzības komitejas dalībnieku skaits ir pieaudzis, salīdzinot ar iepriekšējo plānošanas periodu. Tiesībsarga ieskatā kvantitāte nenozīmē kvalitāti.

²⁶ Pirmšķietami. Piezīme.

[1.1] NVO norādītie izaicinājumi darbībai uzraudzības komitejā:

[1.1.1] Formālisms - NVO novērtējums par uzraudzības komiteju ir atkarīgs no darbības ilguma tajā, t.i., jo īsāka pieredze uzraudzības komitejā, jo pozitīvāka attieksme. NVO sniedza šādus viedokļus par uzraudzības komiteju:

- a) iespēja nevalstiskajam sektoram ietekmēt procesus, aktualizēt sev nepieciešamos jautājumus, saņemt atbildes pēc būtības. Ir sajūta, ka NVO tiek uzklaustītas.
- b) sākotnēji likās, ka būs iespēja daudz mainīt un ietekmēt, jo citās valstīs NVO netika piedāvāta iespēja būt uzraudzības komitejā, bet realitātē tā nav (citās komitejās/ darba grupās ir lielāka ietekme).
- c) rodas sajūta, ka uzraudzības komiteja ir izveidota, jo to paredz attiecīgais ES regulējums, bet visa darbība ir ļoti formāla, lai parādītu, ka pilsoniskā sabiedrība ir iekļauta. Pašpietiekams režīms, t.i., ministrijas apspriežas, pieņem lēmumus, NVO valda bezspēcības un bezjēdzības sajūta.
- d) pārāk daudz iesaistīto, kas neizskatās pārāk nopietni. Visi lemj par visiem, bet patiesībā neviens nelemj par neko.

[1.1.2] Dokumentu apjoms – gan NVO, gan valsts institūcijas ir atzinušas, ka dokumentu apjoms, kas skar ES fondu izvērtēšanu, ir apjomīgs. Tas atbaida arī NVO un samazina to aktivitāti uzraudzības komitejā. Valsts institūcijas norādīja, ka ES fondu izvērtēšanā (ja neskaita grāmatvedības programmas un lietvedības sistēmas) nav iesaistīts mākslīgais intelekts vai jebkāda cita digitālā programmatūra, kas atvieglotu darbu.

[1.1.3] Dokumentu sarežģītā valoda – ir nepieciešamas juridiskās zināšanas, zināšanas fondu izmantošanā vai pieredze darbā valsts pārvaldē, lai varētu saprast dokumentos lietoto valodu. Tas var būt ļoti apgrūtināši NVO, lai varētu jau sākumā aktīvi iesaistīties uzraudzības komitejas darbā.

[1.1.4] Cilvēkresursi – dalība ES fondu izvērtēšanā prasa lielus cilvēkresursus. Ņemot vērā, ka Eiropas Komisija ir rekomendējusi valstīm iekļaut pamattiesību institūcijas uzraudzības komitejā, tad jautājums par cilvēkresursiem, kas tiek novirzīts tikai ES fondu vadībai, tika uzdots gan valsts institūcijām, gan NVO. Valsts institūcijas norādīja, ka cilvēkresursi ir atkarīgi no tā, kādas funkcijas veic atbilstošā institūcija, kā arī cik lielu finanšu apjomu tā pārvalda. Līdz ar to slodžu skaits var būt sākot no 2,5 slodzēm līdz vairākiem desmitiem cilvēku dažādos departamentos.²⁷ Savukārt, NVO norādīja, ka vismaz divi cilvēki no NVO būtu nepieciešami, lai sekmīgi darbotos uzraudzības komitejā. Atsevišķas NVO norādīja, ka sākotnēji bija vērtējušas visus ES fondus horizontālā griezumā par savu tēmu jautājumiem, bet ņemot vērā ierobežotos cilvēkresursus, lielo dokumentu skaitu un specifisko valodu, izvēlējās skatīt tikai viena fonda tēmas vai arī neiedziļināties visos dokumentos. NVO norādīja, ka NVO ir svarīgi piedalīties apakškomitejās, bet tad visu nevar apvienot, jo apakškomitejas darbojas intensīvāk nekā uzraudzības komiteja, turklāt izskatāmo dokumentu apjoms ir vēl lielāks. Savukārt, valsts institūcijas uzsvēra, ka uzraudzības komitejas apakškomisijas ir domātas tam, lai strīdīgos jautājumus varētu savlaicīgi izdiskutēt un attiecīgi uzraudzības komitejā būtu vienprātība. Vienlaikus valsts institūcijas norādīja, ja NVO apakškomitejā pārstāv viens cilvēks, bet uzraudzības komitejā cits, tad bieži sanāk, ka apakškomitejā jautājums tiek saskaņots, bet uzraudzības komitejā rodas problēmas. Līdz ar to nav vienota informācija no NVO, kas apgrūtinā darbu.

²⁷ Diskusija par ES fondu vadību ar valsts institūciju pārstāvjiem. 20.02.2023.

[1.1.5] Iepriekšēja sagatavošanās, t.i., nepieciešamība iegūt valsts amatpersonas statusu. Šī prasība būtiski apgrūtinā NVO, īpaši ņemot vērā, ka tā ir formāla, lai atskaitītos Valsts ieņēmumu dienestam, jo NVO par dalību šajā komitejā nekādu atlīdzību nesaņem.

[1.1.6] Balsošanas procedūra - uz sanāksmēm parasti nāk vairāk valstu iestāžu pārstāvji, mazāk NVO pārstāvji (sanāksmes notiek darba laikā), kas attiecīgi nozīmē, ka balsošanas procedūrā vairāk balso valsts institūcijas un attiecīgi pārsvaru gūst valsts institūcijas. Ja vien valsts institūcijas (1 vai 2) nepievienojas NVO viedoklim, tad nav iespējams savu viedokli realizēt.

[1.1.7] Balsošanas saturs – lai arī dokumentu ir daudz, tomēr komitejas locekļiem tiek sniegta minimāla un vispārīga informācija par programmām/ darbības virzieniem, par kuriem ir jābalso, piemēram, nav informācijas par īstenotāju. Šī informācija ir atrodama valsts institūciju tīmekļa vietnēs, bet tas nozīmē papildu meklēšanu, turklāt katrai programmai ir savas nianšes. Ņemot vērā, cik ļoti apjomīgas ir uzraudzības komitejas darba kārtības, tad nav iespējams vēl papildus informāciju meklēt ministriju tīmekļa vietnēs.

[1.1.8] Sēžu organizēšana – vienas sēdes laikā ir vairāki desmiti dokumenti, katram no tiem var būt vairāki priekšlikumi. Fiziski nav iespējams visu detalizēti saprast. Parasti viena sanāksme notiek visas dienas garumā, regulāri trūkst laika, lai uzdotu jautājumus.

[1.1.9] Vilšanās sajūta –piemērs, ka darbības virziens tika saskaņots uzraudzības komitejā, tomēr Ministru kabineta noteikumi, kas tālāk tika izstrādāti, pamatojoties uz darbības virzienu, iekļāva dažādus ierobežojumus, ko NVO nebija iespējams ietekmēt. Līdz ar to visi labie nodomi un idejas palika bez rezultāta.

[1.2] Pozitīvie aspekti, darbojoties uzraudzības komitejā

NVO tika lūgts sniegt arī informāciju par pozitīvajiem aspektiem, darbojoties uzraudzības komitejā. Tika norādīts uz diviem aspektiem, pirmkārt, Eiropas Savienības līmenī tiek novērtēts, ka NVO ir uzraudzības komitejā, jo citās valstīs tas netiek piedāvāts, turklāt ar balsstiesībām un tiesībām sūdzēties.

Otrkārt, ir iespēja reizi semestrī informēt Eiropas Komisiju par darbību uzraudzības komitejā, tādejādi tiek sagatavotas Eiropas Komisijas rekomendācijas par uzraudzības komitejas darba uzlabošanu.

[1.3] Nediskriminācijas jautājumu izskatīšana

NVO norādīja, ka uzraudzības komitejai tiek sniegta informācija par darbības virzieniem (nevis konkrētiem projektiem), aptverot visus FM administrētos ES fondus. Uzraudzības komiteja nevar pārlicināties, vai nediskriminācijas princips tiek ievērots visos darbības virzienos horizontālā aspektā, jo sniegtā informācija ir vispārīga. Turklāt HP ir grūti izsekot arī dokumentu lielā apjoma dēļ. Attiecīgi atbildīgās institūcijas veic novērtējumu par diskriminācijas novēršanas principa ievērošanu.

[1.4] Papildu NVO iekļaušana, kas pārstāv nediskriminācijas jomu– šajā jautājumā viedokļi atšķīrās.

No vienas puses NVO norādīja, ka būtu nepieciešams iekļaut dažādākas personu ar invaliditāti organizācijas, lai nenāktos saskaņot informāciju, jo bieži vien informācija tiek atsūtīta pārāk vēlu, lai būtu laiks saskaņot ar citiem. No otras puses tika norādīts, ka papildus NVO var iekļaut, ja iepriekš tām nodrošina apmācības, un pašas uzraudzības komitejas darbībai ir jābūt sakārtotai, lai NVO netērētu bezjēdzīgi savu laiku.

[1.5] Priekšlikumi uzraudzības komitejas darbības uzlabošanai

NVO sniedza šādus priekšlikumus uzraudzības komitejas darbības uzlabošanai:

- a) nepieciešamas īpašas apmācības NVO, kas tiek iekļautas uzraudzības komitejā, par procesu, dokumentu izskatīšanu utt. Valsts institūciju viedokļi par apmācībām atšķirās – dažas norādīja, ka apmācības jau pastāv un iepriekš arī tika organizētas, kā arī turpmāk mācības tiks nodrošinātas; citas institūcijas norādīja, ka šādas apmācības netiek plānotas.²⁸ Līdz ar to nebija vienota viedokļa par mācībām.
- b) citās valstīs fondu īstenošanā tiek paredzēts tehniskais finansējums NVO, lai tās var piesaistīt cilvēkresursus ES fondu vērtēšanai. Valsts institūcijas norādīja, ka prakse dažādās valstīs ir dažāda, turklāt ir iespējams iegūt finansējumu, izmantojot esošos fondus (piemēram, Atveseļošanās fonds).²⁹
- c) nepieciešams par katru darba kārtības punktu sniegt vairāk informācijas, lai būtu skaidrs, par ko balso.
- d) nepieciešams iekļaut darba kārtībā šaurāku izskatāmo jautājumu loku. Problēma varētu būt, ka tas novestu pie vairāk sanāksmēm, un tad paliktu jautājums, vai nevalstiskais sektors varētu nodrošināt savu klātbūtni komitejas sēdēs.
- e) valsts institūcijām uzraudzības komitejā sniegt kvalitatīvo, nevis kvantitatīvo atgriezenisko saikni par paveikto - piemēram, detalizētāka informācija, kā arī kādu tieši ietekmi projekts atstāja uz sabiedrību. Valsts institūcijas norādīja, ka tika veikta analīze par HP ietekmi uz ES fondu pasākumiem ar uzsvāru, kāda ietekme ir bijusi uz sabiedrību. Problēma radās, jo nevarēja visu viennozīmīgi izvērtēt, tā kā bija jāvērtē kopā ar sabiedrībā notiekošajiem procesiem. Līdz ar to secinājumi ir diezgan nosacīti. Iepriekšējā plānošanas perioda ietvaros šāda analīze tika veikta divas reizes – vidus posmā un noslēdzoties plānošanas periodam. Esošajā plānošanas periodā analīze tiks veikta plānošanas perioda beigās, jo vidus posmā dati nav pieejami.³⁰

[2] Vadlīnijas par HP VI – saskaņā ar Regulas Nr.1303/2013 7.pantu un Partnerības līgumu ir noteikts pienākums izveidot HP. Par HP VI ir atbildīga LM, savukārt VARAM atbild par HP “Ilgtspējas attīstība.”³¹ Šajā izpētē tiek uzsvērts HP VI. Atbilstoši normatīvajam regulējumam par HP uzraudzību atbildīgajām institūcijām ir šādi pienākumi:

- a) izstrādāt metodisko materiālu par attiecīgo HP ieviešanas uzraudzību, nodrošināt konsultatīvu un metodisku atbalstu saistībā ar attiecīgā HP ieviešanas uzraudzību konkrētajās specifisko mērķu atbalsta jomās;
- b) sniegt atzinumus par ES fondu plānošanas dokumentu projektiem, tiesību aktu projektiem ES fondu jomā un sniegt uzraudzības komitejai un apakškomitejai atzinumus par projektu iesniegumu vērtēšanas kritēriju projektiem, kas saistīti ar HP;
- c) veikt analīzi par ES fondu ieguldījumu atbilstību attiecīgajiem HP un horizontālo rādītāju sasniegšanu darbības programmas ieviešanā un iesniegt vadošajai iestādei kopsavilkumu par minētās analīzes rezultātiem.³²

²⁸ Diskusija par ES fondu vadību ar valsts institūciju pārstāvjiem. 20.02.2023.

²⁹ Turpat

³⁰ Diskusija par ES fondu vadību ar valsts institūciju pārstāvjiem. 20.02.2023.

³¹ [Ministru kabineta 2014.gada 16.decembra noteikumi Nr.784 “Kārtība, kādā Eiropas Savienības struktūrfondu un Kohēzijas fonda vadībā iesaistītās institūcijas nodrošina plānošanas dokumentu sagatavošanu un šo fondu ieviešanu 2014.–2020.gada plānošanas periodā”](#) 7. punkts

³² Turpat, 8. punkts

Vērtējot normatīvajos aktos ietverto uzdevumu izpildi praksē, ir norādāms, ka gan esošajā, gan iepriekšējā plānošanas periodā ir izstrādātas Vadlīnijas (katram periodam savas) par HP VI. Iepriekšējā plānošanas periodā, pamatojoties uz nacionālo situāciju, bija izvirzīti četri prioritārie diskriminācijas kritēriji – dzimums, invaliditāte, vecums un etniskā piederība. Lai arī diskusijā³³ tika norādīts, ka jebkurš projekts tiek atbalstīts neatkarīgi no diskriminācijas kritērija, tomēr rakstiskajās atbildēs vairākas valsts institūcijas norādīja uz prioritārajiem kritērijiem – dzimums, invaliditāte, vecums un etniskā piederība, kuriem vairāk tika pievērsta uzmanība iepriekšējā plānošanas periodā. Esošajā plānošanas periodā uzsvars tiek likts uz sešiem diskriminācijas kritērijiem – dzimums, rase/ etniskā piederība, reliģiskā pārliecība, invaliditāte, vecums un seksuālā orientācija. Situācijas izpētes laikā valsts institūcijām tika uzdots jautājums arī par interseksionālās diskriminācijas vērtēšanu. Šajā gadījumā lielākoties valsts institūcijas norādīja, ka šajā aspektā diskriminācija netiek vērtēta. Visas aptaujātās valsts institūcijas atzina, ka Vadlīnijas tika izmantotas iepriekšējā plānošanas periodā un ir plānots tās izmantot arī esošajā plānošanas periodā.

Pamatojoties uz Vadlīnijām, atbildīgās institūcijas izstrādā kvalitātes kritērijus projektu iesniegumu vērtēšanai. LM pārliecinās, ka šajos kritērijos ir ietverts HP VI. Katram SAM tiek noteikta ietekme uz HP – tieša, netieša vai arī nav ietekmes. Visas valsts institūcijas identificēja savus SAM atbilstoši HP ietekmei.

Atbilstoši HP ietekmei ir iespējams iegūt punktus vai papildus punktus par HP izpildi. Attiecīgi sekas var būt – projekta noraidīšana vai aicinājums to precizēt, ja HP VI nav pienācīgi iekļauts. Neviena no valsts institūcijām nenorādīja, ka iepriekšējā plānošanas periodā kāds projekts būtu noraidīts, jo tas neatbilst HP VI.

Tāpat ir izstrādāta un Ministru kabinetā apstiprināta projektu³⁴ iesniegumu veidlapa, kuras 3.sadaļā ir nepieciešams norādīt informāciju par HP VI. Papildus LM pārliecinās par tiesību aktu projektu, kas izriet no ES fondu īstenošanas, atbilstību HP VI. Vienlaikus LM konsultē un sniedz metodisku atbalstu ES fondu projektu iesniedzējiem, īstenošanai, vērtētājiem un kontrolē iesaistītajām institūcijām, kā arī veic programmu uzraudzību un izvērtēšanu.

[3] Atbilstošo institūciju mācības par HP VI – kopš 2014.gada ir notikuši aptuveni 60 semināri ES fondu vadībā iesaistītajām valsts institūcijām par HP VI, sākumā tie bija intensīvāki, saturs tika pielāgots pēc institūcijas funkcijām; tika pieaicināti gan nacionāla, gan starptautiska līmeņa lektori.³⁵ Esošajā plānošanas periodā ir plānotas intensīvas apmācības par nediskriminācijas principu sešu moduļu ietvaros (diskriminācija dzimuma, vecuma dēļ utt.), kā arī mācības par HP ieviešanu, kas būs vairāk specifiskas un tehniskas.³⁶

---

³³ Diskusija par ES fondu vadību ar valsts institūciju pārstāvjiem. 20.02.2023.

³⁴ [Ministru kabineta 2014.gada 16.decembra noteikumi Nr.784 "Kārtība, kādā Eiropas Savienības struktūrfondu un Kohēzijas fonda vadībā iesaistītās institūcijas nodrošina plānošanas dokumentu sagatavošanu un šo fondu ieviešanu 2014.–2020.gada plānošanas periodā"](#) 1.pielikums

³⁵ Diskusija par ES fondu vadību ar valsts institūciju pārstāvjiem. 20.02.2023.

³⁶ Diskusija par ES fondu vadību ar valsts institūciju pārstāvjiem. 20.02.2023.

[4] HP VI praksē un strīdi par konkrētiem projektiem un darbības virzieniem, kur prima facie³⁷ nediskriminācijas princips nav ievērots.

Izvērtējot ES fondu datu bāzē sniegto informāciju par projektiem un Tiesībsarga biroja esošajām lietām, kas skar ES fondus, var norādīt, ka HP VI īstenošana praksē varētu būt galvenais akcents, uz kuru ir nepieciešams koncentrēties.

Pirmkārt, kā jau iepriekš tika norādīts, tad vairāk būtu jāpievērš uzmanība netiešās ietekmes projektiem un projektiem bez HP VI ietekmes, kā arī tehniskās palīdzības projektiem, jo to izvērtēšanā neradās pārlicība, ka HP VI tiek pilnībā ievērots.

Otrkārt, nacionālā līmenī problēma var rasties mirklī, kad projekts nav pietiekami detalizēti atrunājis visus ar diskrimināciju saistītus aspektus, tomēr ir ticis apstiprināts. Pēc projekta īstenošanas var konstatēt tā neatbilstību normatīvajam regulējumam, tomēr atbildīgās institūcijas norāda, ka konkrētie diskriminācijas elementi nav norādīti projektā, tāpēc nav nepieciešams tos īstenot un pārkāpums nav noticis. Līdz ar to veidojas loks, kas neveicina HP VI īstenošanu praksē.

Treškārt, tiesībsargam saskarsme ar ES fondiem ir bijusi dažādās pārbaudes lietās, kuru ietvaros tiesībsargs ir secinājis, ka diskriminācijas aizlieguma princips ir ticis pārkāpts vai prima facie³⁸ norādījis uz iespējamu diskriminācijas aizlieguma pārkāpumu.

Saskaņā ar nacionālo normatīvo regulējumu strīdi ar uzraugošajām institūcijām var tikt izskatīti divos veidos (skatīt 1.2.sadaļu) – projekta iesniedzējs versus uzraugošās institūcijas vai arī Tiesībsarga likuma noteiktajā kārtībā. Ir norādāms, ja lieta tiek izskatīta Tiesībsarga likumā noteiktajā kārtībā, tad iesaistītās valsts institūcijas parasti diskriminācijas aizlieguma pārkāpumu nesaskata, papildus valsts institūcijas var norādīt uz [programmas/ darbības virziena] saskaņojumu ar Eiropas Komisiju, kas tiek uzskatīts par pietiekamu iemeslu, lai nevajadzētu tēmu pētīt detalizētāk.

Šajā aspektā tiesībsargs uzskata, ka būtu jāattīsta labāka sadarbība ar Eiropas Komisiju attiecībā par HP VI īstenošanu un potenciālajām sekām, ja HP VI nav īstenots praksē.

Pašlaik, iesniedzot sūdzību Eiropas Komisijā, var būt šādas sekas:

- a) "grozījumi tiesību aktos vai tiesību akta spēka zaudēšana;
- b) ES fondu maksājumu apturēšana;
- c) papildus izmeklēšanas uzsākšana (revīzija, ES Ombuda darbības utt.);
- d) faktu noskaidrošanas misija (monitorings uz vietas);
- e) tiesvedības uzsākšana;
- f) pārkāpuma procedūras uzsākšana."³⁹

Ir jānorāda, ka neviena no minētajām darbībām nesasniedz mērķi – nodrošināt HP VI ieviešanu praksē. Līdz ar to būtu nepieciešama diskusija par to, kā panākt HP VI īstenošanu, nevis tikai sodīt.

³⁷ Pirmšķietami. Piezīme.

³⁸ Pirmšķietami. Piezīme.

³⁹ European Network of Equality bodies. Investing in equality – a practical guide into EU funds. Training. "Why monitor EU funds?", September – October 2022. Pieejams: <<https://equineteurope.org/workshop-series-investing-in-equality-a-practical-guide-into-eu-funds/>>

[5] NVO norādītie iemesli attiecībā uz grūtībām cilvēktiesību ievērošanā ES fondu projektos

Lai iegūtu plašāku informāciju par iespējamiem šķēršļiem pamattiesību nodrošināšanai praksē ES fondu ietvaros, tiesībsargs aicināja NVO, kas darbojas uzraudzības komitejā, sniegt informāciju par iemesliem, kādēļ rezultāts ES fondu ietvaros dažkārt nav atbilstošs cilvēktiesībām. NVO vērsa uzmanību uz šādiem potenciālajiem iemesliem:

- a) uzraudzības komitejai nav pietiekami daudz informācijas par konkrētiem rīcības virzieniem, lai varētu pievērst uzmanību HP;
- b) vienlaikus dokumentu apjoms ir pārāk apjomīgs, lai varētu iepazīties ar visu fondu rīcības virzieniem, un izvērtēt tos horizontālā griezumā (nākas izvēlēties);
- c) HP realizācija paliek atbildīgo institūciju ziņā;
- d) ja ir saskaņots rīcības virziens uzraudzības komitejā atbilstoši kādai cilvēktiesību nozarei, tas nenozīmē, ka tas vēlāk īstenosies rīcības virzienam pakārtotajos normatīvajos aktos (Ministru kabineta noteikumos);
- e) ja rīcības virziens, projekts atbilst cilvēktiesībām, tas nenozīmē, ka realitātē projekts tiks atbilstoši īstenots. Piemēram, būvniecības jomā Latvijā nav nevienas institūcijas, kas kontrolētu, ka pieejamības prasības tiešām tiek izpildītas un tiek atbilstošas sankcijas uzliktas nepilnību gadījumā. Minēto ir norādījis arī Latvijas Republikas Senāts, vēršot Ministru kabineta uzmanību, ka Latvijai no starptautiskajām saistībām izriet pienākums nodrošināt vides pieejamības prasību ievērošanu un aicina Ministru kabinetu izvērtēt tiesisko regulējumu, kas paredz vides pieejamības prasību publiski pieejamās būvēs ievērošanas uzraudzību⁴⁰;
- f) pat ja ES finansējuma nepiešķiršana tiek uzskatīta par sankciju, tas nenozīmē, ka atbildīgā puse novērš kļūdu un piemēram, nodrošina vides pieejamību. Rezultāts – jaunas ēkas, kas ir celtas par ES finansējumu un kurām būtu jābūt pieejamām un cilvēktiesībām atbilstošām, var būt neatbilstošas, un ES ir par to samaksājusi.

Izvērtējot NVO norādīto, var secināt, ka a) un b) apakšpunkti ir saistīti ar iepriekš norādīto lielo dokumentu apjomu, kura rezultātā ir grūti izsekot līdz visām darbībām uzraudzības komitejā. Attiecībā uz c) apakšpunktu, arī valsts institūcijas atzina, ka HP VI praktiskā realizācija vairāk notiek projektu ietvaros. Norādītais d) apakšpunkts var būt konkrēta komunikācijas kļūda starp valsts un NVO sektoru vai arī atsevišķs virziens, kurā var rasties problēmas. Attiecībā uz e) apakšpunktu ir norādāms, ka pārsvarā Latvijā problemātika ir ne tik daudz normatīvajā regulējumā kā normatīvā regulējuma īstenošanā praksē. Turklāt konkrētajā gadījumā ir arī tiesas spriedums. Attiecībā uz f) apakšpunktu tiesībsargs var pievienoties, jo mērķis ir īstenot pamattiesības, nevis kādu sodīt. Līdz ar to, ir nepieciešams pārskatīt arī sankciju būtību.

Ņemot vērā iepriekš minēto un šīs nodaļas sākumā norādītās četras procesa sastāvdaļas, ir izdarāmi šādi secinājumi:

- a) uzraudzības komiteja** - NVO uzskata to par formālu komiteju, kuras darbību ir nepieciešams uzlabot. Uzraudzības komitejas darbības efektivitāte ir valsts atbildība, nevis tiesībsarga. Ir skaidrs, ka pašlaik uzraudzības komitejā ir iekļautas cilvēktiesību jomu pārstāvošās NVO; tāpat ir skaidrs, ka tajā

⁴⁰ Latvijas Republikas Senāta 2022. gada 7. jūnija blakus lēmums lietā Nr. A420291913, SKA-280/2022.

darbojas arī konkrēti nozīmēti valsts institūciju pārstāvji ar mērķi realizēt HP VI. Līdz ar to pēc būtības tiesībsarga iesaiste šajā posmā nav nepieciešama, jo vairāk dalībnieku nenozīmē lielāku efektivitāti. Ņemot vērā NVO un valsts institūciju norādīto par lielo dokumentu apjomu, ir nepieciešams veikt aplēses par cilvēkresursiem, ko būtu nepieciešams nozīmēt uz ES fondu dokumentu vērtēšanu. Tiesībsarga birojs neizstrādātu dokumentus uzraudzības komitejai, līdz ar to šajā aspektā Tiesībsarga birojs nebūtu pielīdzināms valsts institūcijām. Tā kā Tiesībsarga birojs pārbaudītu dokumentu saturu, tad Tiesībsarga biroja darbība būtu salīdzināma ar NVO darbību. NVO ir norādījušas uz vismaz divu cilvēku klātbūtnes nepieciešamību uzraudzības komitejas darbā, savukārt valsts institūcijas ir vērsušas uzmanību uz nepieciešamību piedalīties apakškomiteju darbā, kuru aktivitāte ir lielāka nekā uzraudzības komitejai. Turklāt kā norādīja NVO, tad HP VI izvērtēšana prasa lielākus cilvēkresursus, lai attiecinātu HP VI uz visiem fondiem. Tādējādi var secināt, ka pirmšķietami būtu nepieciešami vismaz trīs cilvēki no Tiesībsarga biroja, kas varētu darboties uzraudzības komitejā. Īpaši ir nepieciešams uzsvērt, ka Latvijā darbojas divas uzraudzības komitejas, kas attiecīgi nozīmē papildus darbu HP VI ietvaros.

Ir nepieciešams norādīt, ka šo aktivitāti nevar deleģēt kā ārpakalpojumu, jo ES fondu ietvaros, vērtējot pamattiesību īstenošanu, ir jābūt ar zināšanām par pamattiesībām. Līdz ar to, cilvēkresursi būtu nepieciešami no Tiesībsarga biroja darbiniekiem, kuri primāri nodarbojas ar lietu izskatīšanu un praktiskas palīdzības sniegšanu iedzīvotājiem. Tādējādi, lai piedalītos ES fondu uzraudzībā pēc būtības un efektīvi, nāktos novirzīt Tiesībsarga biroja darbiniekus ar zināšanām HP VI jomā no reālu lietu izskatīšanas uz ES fondu dokumentu lasīšanu.

Šāds risinājums nešķiet lietderīgs, līdz ar to būtu nepieciešams vērtēt, vai ir iespējams uzlabot uzraudzības komitejas darbu ar tajā esošajām NVO, kas pārstāv diskriminācijas riskam pakļautās iedzīvotāju grupas.

b) Vadlīnijas par HP VI – gan esošajā, gan iepriekšējā plānošanas periodā Vadlīnijas par HP VI izstrādāja valsts pārvaldes institūcijas. Pamatojoties uz Vadlīnijām, ir izveidotas arī projektu iesniegumu veidlapas ar uzsvāru uz HP VI. Atbilstoši Vadlīnijām ir jāsniedz informācija arī tiesību aktu projektu ex ante novērtēšanā par HP VI. Līdz ar to tiesībsarga klātbūtne nav nepieciešama šajā posmā.

c) atbilstošo institūciju mācības par HP VI – mācības par HP VI tika organizētas iepriekšējā plānošanas periodā un tiek plānotas arī esošajā. Tādējādi tiesībsargam nav nepieciešams organizēt apmācības ES fondu īstenošanā iesaistītajām pusēm par HP VI. Tiesībsarga biroja speciālisti, pēc organizatoru aicinājuma, var iesaistīties kā lektori. Līdz ar to tiesībsargs nesaredz savu iesaisti šī procesa stadijā.

d) HP VI praksē un strīdi par konkrētiem projektiem un darbības virzieniem, kur prima facie⁴¹ nediskriminācijas princips nav ievērots.

Gan no tiesībsarga prakses, gan NVO novērojumiem izriet secinājums, ka tikai institucionālās uzraudzības struktūras izveide, Vadlīniju izstrāde un apmācības par HP VI nenodrošina HP VI ievērošanu praksē. Līdz ar to lielāks uzsvārs būtu liekams, lai pievērstu uzmanību tiem projektiem, kuru gala rezultāts nav atbilstošs pamattiesībām vai nacionālajiem tiesību aktiem. Tas ļautu citiem

---

⁴¹ Pirmšķietami. Piezīme

projektu izstrādātājiem un arī atbildīgajām institūcijām mācīties no pieļautajām kļūdām, un labāk saprast kā HP VI tiek īstenots praksē.

3. Svarīgākie aspekti situācijas uzlabošanai

Izvērtējot iepriekš minēto un KNR noteikto, tiesībsargs norāda, ka:

- 1) valstij ES fondu vadībā ir jāizveido partnerība ar struktūrām, kas veicina pamattiesības (uzraudzības komiteja);
- 2) HP īstenošana, ievērojot šādus diskriminācijas kritērijus – dzimums, invaliditāte, rase vai etniskā piederība, reliģiskā vai cita pārliecība, vecums un seksuālā orientācija;
- 3) HP nodrošināšanai ir jātiek īstenotai visa procesa ietvaros, t.i., programmu sagatavošanā, īstenošanā, uzraudzībā, ziņojumu izstrādē un novērtēšanā.

[1] Tā kā uzraudzības komitejā jau ir iekļautas NVO, kas pārstāv diskriminācijas riskam pakļautos iedzīvotājus, tad ir jānodrošina to veiksmīga darbība minētajā komitejā. Tiesībsarga ieskatā to ir iespējams izdarīt, veicot šādas darbības:

- [1.1] vadošā iestāde savlaicīgi informē NVO par nepieciešamajiem sagatavošanās darbiem, kas jāveic, lai kļūtu par uzraudzības komitejas dalībnieku;
- [1.2] uzraudzības komitejas jaunajiem dalībniekiem tiek nodrošinātas apmācības par procesā, kādā notiek komitejas un apakškomiteju darbība;
- [1.3] ES līmenī ir izvērtējama iespēja nodrošināt finansējumu NVO par dalību uzraudzības komitejas darbā.
- [1.4] nodrošināta sadarbība starp valsts institūcijām, kas nodrošina HP VI īstenošanu uzraudzības komitejā, un NVO, kas pārstāv diskriminācijas riskam pakļautās grupas, lai mērķtiecīgi nodrošinātu HP VI ieviešanu.

[2] Attiecībā uz HP VI īstenošanu ir norādāms, ka ir izstrādātas Vadlīnijas par HP VI; projektu pieteikumu veidlapās ir atsevišķa sadaļa par HP VI; iesaistītās valsts institūcijas tiek apmācītas par HP VI; ex ante ziņojumos (anotācijās) ir nosacījums iekļaut informāciju par tiesību akta ietekmi uz cilvēktiesībām un HP VI. Līdz ar to tiesībsarga ieskatā minēto jau nodrošina valsts institūcijas.

[3] Attiecībā uz HP VI nodrošināšanu visa procesa ietvaros, tiesībsargs pauž vislielākās bažas, jo tikai normatīvā regulējuma izstrāde vēl nenozīmē HP VI īstenošanu praksē. Līdz ar to tiesībsargs aicina pievērst uzmanību šādiem aspektiem:

[3.1.] **Strīdus risināšanas mehānisms** – Latvijas gadījumā tiesībsargs uzskata, ka visefektīvāk varētu darboties tieši kā strīdus risināšanas mehānisms, ja būtu projekti, kas kādā to fāzē neatbilstu pamattiesībām. Vienlaikus ir nepieciešams norādīt, ka līdzšinējā prakse ir pierādījusi, ka ES fondu vadībā iesaistītās institūcijas nemēdz atzīt iespējamus pamattiesību pārkāpumus projektos un programmās. Līdz ar to būtu nepieciešama ES līmeņa institūcijas - Eiropas Komisijas - plašāka iesaiste.

[3.2.] **Eiropas Komisijas iesaiste strīdus risināšanas mehānismā** – ir nepieciešama detalizētāka informācija no Eiropas Komisijas par veidiem, kādā tā izskata un vērtē iespējamus pamattiesību pārkāpumus, kā arī par līdzšinējo Eiropas Komisijas praksi, atzīstot vai noraidot pamattiesību pārkāpumu.

[3.3.] **Sankcijas** – kā izriet no iepriekšējā nodaļā norādītā, sankcijas par pamattiesību pārkāpumu varētu būt vairāk saistītas ar finanšu rakstura ierobežojumiem vai naudas sodiem. Tomēr tiesībsarga ieskatā ir nepieciešams pārskatīt sankcijas, jo tikai naudas sods nenodrošina pamattiesību īstenošanu praksē. Piemēram, ja jauna publiski pieejama ēka neatbilst pieejamības prasībām, tad tikai uzlikt sodu naudu ēkas īpašniekam, personas ar invaliditāti jebkurā gadījumā nevarēs izmantot minēto ēku, pat ja soda nauda tiktu samaksāta. Līdz ar to uzmanību būtu nepieciešams vērēt tieši uz to, lai sankcijas būtu efektīvas un to rezultātā projekts atbilstu pamattiesībām.

4. Secinājumi

Kopumā tiesībsarga ieskatā, lai nodrošinātu pamattiesībām atbilstošu ES fondu vadību, sagatavošanu, īstenošanu un uzraudzību, būtu jāpievērš uzmanība šādiem aspektiem:

1) ES fondu sagatavošanas, īstenošanas un uzraudzības digitalizācija – ES savos politikas plānošanas dokumentos uzsver digitalizācijas nozīmi, tomēr tā netiek pilnvērtīgi izmantota ES fondu īstenošanā, rezultātā tiek izstrādāti aizvien vairāk dokumentu, kas veicina birokrātiju. Savukārt birokrātija ir pretrunā ar labas pārvaldības principu. Kā jau iepriekš tika norādīts, tad valsts institūcijas informēja, ka ES fondu vadībā netiek pielietotas tehnoloģijas (ja neskaita grāmatvedības un kancelejas programmas), vienlaikus gan valsts institūcijas, gan NVO norādīja uz apjomīgo dokumentu daudzumu. Līdz ar to, lai samazinātu dokumentu apjomu un veicinātu vides ilgtspēju ES līmenī ir nepieciešams nodrošināt gan valsts, gan NVO sektoram dažādu tehnoloģiju izmantošanu ES fondu ieviešanā, īstenošanā, pārvaldībā un uzraudzībā.

Īpaši uzsverams, ka šāda tehnoloģiju izstrāde un izmantošana ir jāuzsāk ES līmenī.

2) Uzraudzības komiteja – lai arī ES tiesību akti (KNR) paredz dažādu jomu un līmeņu organizāciju un institūciju darbību uzraudzības komitejā, ir jāņem vērā, ka kvantitāte nenozīmē kvalitāti. Tiesībsarga ieskatā, ja uzraudzības komitejā jau ir iekļautas valsts institūcijas, kuru uzdevums ir rūpēties par HP VI realizēšanu, un NVO, kas pārstāv dažādas diskriminācijai pakļautās iedzīvotāju grupas, tad pamattiesību institūciju nav nepieciešams iekļaut uzraudzības komitejā, ja vien tā pati nevēlas tur piedalīties. Vienlaikus ir nepieciešams nodrošināt uzraudzības komitejas efektīvu, nevis formālu darbību, kā arī apmācīt jaunus uzraudzības komitejas dalībniekus, kas pārstāv NVO sektoru un citus sadarbības partnerus. Plašāka informācija ir atrodamā iepriekšējā nodaļā.

3) Vadlīnijas par HP VI – Vadlīniju izstrādi paredz KNR, tomēr tām ir jābūt pietiekami skaidrām un detalizētām. Latvijas gadījumā Vadlīnijas sniedz plašu informāciju par diskriminācijas kritērijiem un veido iedalījumu, kad HP VI ir ar tiešu, netiešu vai bez ietekmes uz projektiem, turklāt ir pozitīvi, ka HP VI ir iekļauts projektu iesniegumu veidlapās, un izstrādājot tiesību aktu projektus to ex ante ziņojumā arī ir jāiekļauj informācija par HP VI.

4) Mācības par HP VI – tikai teorētiskas Vadlīnijas var neradīt skaidru priekšstatu par HP VI. Līdz ar to ir svarīgi, lai atbildīgajām institūcijām tiek nodrošinātas apmācības par to, kā īstenot HP VI projektos.

5) Strīdus risināšanas mehānisms – ir jāpastāv iespējai iesniegt sūdzības pēc būtības, ja projekti vai darbības virzieni neatbilst pamattiesībām. Tomēr, ņemot vērā, ka kļūdu atzīšana ES fondu ietvaros var nozīmēt papildus sodus valstij, ir saprotams, kādēļ ES fondu vadībā iesaistītās institūcijas nemēdz atzīt kļūdas. Līdz ar to būtu nepieciešams pievērst lielāku uzmanību šim aspektam, kā arī izskatīt iespēju iesaistīt ES līmeņa institūcijas strīdu izskatīšanā.

6) Eiropas Komisijas iesaiste strīdus risināšanas mehānismā – ES fondu realizācijā finansējums lielākoties nāk no ES budžeta. Līdz ar to būtu svarīgi, ja arī Eiropas Komisija iesaistītos šajā procesā. Vienlaikus būtu nepieciešama detalizētāka informācija par strīdus izskatīšanas procesu, ilgumu, iepriekš pieņemtajiem lēmumiem Eiropas Komisijā.

7) Sankcijas – lai redzētu reālas pārmaiņas pamattiesību ievērošanā ES fondu ietvaros, ir nepieciešams mainīt arī sankciju sistēmu, t.i., nevis tikai naudas sods vai papildus pārbaudes, bet gan kļūdas faktiskā izlabošana.

Ņemot vērā visus šos procesus, tiesībsarga ieskatā ir iespējams uzlabot pamattiesību nodrošināšanu ES fondu vadībā. Vienlaikus ir nepieciešams norādīt, ka pamattiesību institūcijām nav jābūt iesaistītām visos šajās procesos, ja kādu no procesiem jau veiksmīgi realizē cita valsts institūcija sadarbībā ar diskriminācijas jomu pārstāvošu NVO.

Pielikums Nr.1 "Interviju jautājumi NVO par uzraudzības komitejas efektivitāti"

1. Cik ilgi NVO darbojas uzraudzības komitejā?
2. Kā tieši NVO darbojas uzraudzības komitejā (tai skaitā apakškomitejās)?
3. Vai NVO vērtē visus ES fondus vai tikai daļu?
4. Cik daudz cilvēkresursus no NVO prasa dalība uzraudzības komitejā?
5. Vai NVO ieskatā tā var paust savu viedokli uzraudzības komitejā un tas tiek ņemts vērā?
6. Kas ir negatīvais darboties uzraudzības komitejā?
7. Kas ir pozitīvie aspekti, darboties uzraudzības komitejā?
8. Vai un kā notiek nediskriminācijas jautājumu izskatīšana uzraudzības komitejā?
9. Vai ir nepieciešamas papildus nediskriminācijas jomu pārstāvošās organizācijas uzraudzības komitejā?
10. Priekšlikumi uzraudzības komitejas darbības uzlabošanai.
11. Kāpēc ir grūtības ieviest cilvēktiesības praksē, izmantojot ES fondu līdzekļus?

Pielikums Nr.2 "Aptaujas jautājumi ES fondu uzraudzības struktūrā esošās valsts institūcijām"

1.Vai iepriekšējā plānošanas periodā (2014.-2020.gads) ES fondu (ESF, ERAF, KF, JNĪ⁴²) nacionālo programmu izstrādē un projektu vērtēšanā tika ievērots vienlīdzības un nediskriminācijas princips horizontālā griezumā? Ja jā, tad kā? Ja nē, kādēļ?

2.Vai projektu pieteikumu veidlapās bija paredzēta atsevišķa sadaļa vienlīdzības un nediskriminācijas jautājumiem?

2.1.Ja jā, cik nozīmīga bija nediskriminācijas principa sadaļa, lai projekts tiktu apstiprināts, piemēram, vai bija iespēja, ka projekts netiek apstiprināts, jo neatbilst diskriminācijas aizlieguma principam vai nav pietiekami detalizēts apraksts par vienlīdzības principa nodrošināšanu? Vai šādi gadījumi iepriekšējā plānošanas periodā bija?

2.2.Ja nē, vai vienlīdzības un nediskriminācijas sadaļa ir paredzēta esošā ES fondu (2021.-2027.gadam) veidlapās? Ja jā, vai projekta nepilnīgs apraksts nediskriminācijas principa jomā var būt par pamatu, lai atteiktu projekta apstiprināšanu?

3.Vai vienlīdzības un nediskriminācijas jautājumi iepriekšējā plānošanas periodā tika vērtēti intersekcionalās diskriminācijas griezumā (vairāk kā viens diskriminācijas pamats, piemēram, sievietes ar invaliditāti; romu sievietes)?

4.Vai vienlīdzības un nediskriminācijas jautājumi esošajā plānošanas periodā tiek vērtēti intersekcionalās diskriminācijas griezumā?

---

⁴² ES fondi. Pieejams: <https://www.esfondi.lv/es-fondu-projektu-mekletajs?form_name=projects-search-form&order_field=&order_dir=&ProjektaNosaukums=&ProjektaNumurs=&EsFonds=ESF&IesniedzējaNosaukums=&pSamNosaukums=&ProjektaStatuss=Visi%20projekti&IstenosanasVietasAdrese=&IstenosanasVietasRegions=Visa%20Latvija&IntervencesKategorijasNosaukums=&page=34>

Pielikums Nr. 3 "Diskusija ar ES fondu uzraudzības
struktūrā esošajām valsts institūcijām"

1. Diskriminācijas kritēriji un to izvēle HP VI Vadlīnijās. HP VI Vadlīnijās (2014.-2020.gadam) diskriminācijas kritēriji bija norādīti – dzimums, rase vai etniskās izcelsme, ticība vai pārliecība, vecums, invaliditāte vai seksuālā orientācija. Norāde uz to, ka īpaša uzmanība tiek pievērsta šādiem diskriminācijas kritērijiem – dzimums, invaliditāti vecums, etniskā piederība (romi).

1.1. Ko nozīmē "īpaša uzmanība"? Vai tiek atbalstīti tikai projekti šīm mērķgrupām, tiek piešķirti papildus punkti?

1.2. Esošā plānošanas perioda vadlīnijās ir šādi diskriminācijas kritēriji – dzimums, invaliditāte, rase vai etniskā izcelsme, reliģija vai pārliecība, vecums, seksuālā orientācija.

Vai ir īpašas grupas esošajā plānošanas periodā, uz kurām koncentrējas?

2. Vadlīnijās ir lietoti darbības vārdi "sagatavošana, īstenošana", "uzraudzība, ziņošana un novērtēšana". Daļa no šiem darbības vārdiem tiek saistīta ar dažiem diskriminācijas kritērijiem, daļa ar citiem diskriminācijas kritērijiem.

Vai visi diskriminācijas kritēriji vienādi attiecas uz visiem šiem darbības vārdiem (ES fondu procesiem) vai ir kādas atšķirības?

3. Vai visi diskriminācijas kritēriji tiek vērtēti kopā? Ja nē, tad kas notiek, ja viens diskriminācijas kritērijs viena projekta ietvaros tiek vērtēts ar maksimālo punktu skaitu, bet cits nav pietiekams, lai projektu apstiprinātu?

4. Kā vērtētāji pārliecinās, ka tas, kas ir sarakstīts projektā tiešām būs izpildīts pēc būtības, ne tikai formāli (piemēram, projektā ir norāde, ka būs nodrošināta vides pieejamība, bet tiek pieminētas tikai uzbrauktuves, izslēdzot citu invaliditātes veidu nepieciešamās vajadzības)?

5. Cik bieži atbildīgās institūcijas tiek apmācītas par HP VI?

6. Cik lieli cilvēkresursi ministrijās tiek veltīti tikai darbam uz ES fondiem?

7. Vai kādā procesā daļā, kas attiecas uz ES fondu administrēšanu (ja neskaita grāmatvedības programmas), ir iesaistītas arī mākslīgā intelekta programmas vai cita veida tehnoloģijas, kas var atvieglot darbu (ES vai nacionālā līmenī)? Vai arī visi procesi tiek virzīti, rakstot dokumentus?

8. Uzraudzības komitejas darbība

8.1. Vai tā ir balsstiesīga pie jebkura ieradušos skaita? Balsošana apakškomitejās.

8.2. Kāda tieši informācija tiek sniegta uzraudzības komitejas dalībniekiem – par programmām, virzieniem?

8.3. Vai uzraudzības komitejas darbība ir efektīva?

8.4. Vai ir plānots veikt NVO apmācības par darbu uzraudzības komitejā, kad sāk darbu jaunā uzraudzības komiteja vai kad jauna NVO tiek ievēlēta komitejā?

8.5. Samaksa NVO par darbu uzraudzības komitejā.

9. HP VI tiešā, netiešā un bez ietekmes projekti. Vai ES fondu projektu datu bāzē pieejamā informācija par projektiem ir precīza?

9.1. Kā tiek vērtēti netiešas ietekmes projekti?

9.2. Vai tehniskās palīdzības projektos (piemēram, par komunikācijas pasākumiem) ir iekļauts nosacījums, ka informācijai ir jābūt sniegtai pielāgotos formātos? Kā šie projekti kopumā tiek vērtēti – kā bez ietekmes projekti?

10. Vadlīnijās ir norāda, ka jāziņo CFLA, ja AI konstatē vai saņem sūdzības par nediskriminācijas pārkāpumiem (novērsts, daļēji novērsts, nav novērsts, sniedzot pamatojumu, kādēļ nav novērsts). Kāpēc ir jāziņo par nepilnībām, kas ir novērstas? Ko pēc tam CFLA dara ar šo informāciju?

11. Vai informācija par projektu rezultātiem ir kvalitatīva vai kvantitatīva? Vai pēc projekta beigām tiek vērtēta arī reālā ietekme uz sabiedrību cilvēktiesību griezumā vai tikai konstatēts fakts, ka projekts ir noslēdzies?

Pielikums Nr.4 un Nr.5 iekļauj papildus informāciju Eiropas Pamattiesību aģentūrai. Minētā informācija ir pieejama tikai angļu valodā. Tā ir iekļauta šīs situācijas analīzes angļu valodas versijā, un ir pieejama Tiesībsarga biroja tīmekļa vietnē (www.tiesibsargs.lv).